

egység révén. Ellenkező esetben még szellemi ínségkonyháknak is alig nevezhetőek. Ezért azt javasoljuk, hogy a kiskönyvtáraknak szánt központi források ne közvetlenül, hanem a kiskönyvtárak nélkülözhetetlen táptalaját jelentő, teljesítőképes könyvtárak útján ellátási rendszerben gondolkodva használtassanak fel. Így válik lehetővé a helyi könyvtárfenntartási erőfeszítések fokozása, az erőforrások koncentrálása, s végső soron az ellátás színvonalának az emelése.

Tisztelt Miniszter Úr! A fentiekben igyekeztünk a könyvtári szolgálat legfontosabb kérdéseire irányítani figyelmét. Számos további tennivalót és problémát sorolhatnánk fel, de reméljük, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesülete a továbbiakban is megkeresheti Önt javaslataival, és folyamatos párbeszéd fog kialakulni a művelődéspolitikai irányítója és a hazai könyvtárostársadalom szervezete között.

Békéscsaba, 1995. szeptember 22.

**A Magyar Könyvtárosok Egyesületének
elnöksége**

Javaslat

A közkönyvtárak éve – 1996 tartalmi kérdéseinek kidolgozásához

A közkönyvtárak évének meghirdetése egyik fontos része a kulturális tárca által deklarált 12 pontnak, amely általános koncepciójában az eddigi végrehajtott szerepkör helyett a kezdeményező, a kulturális értékek megőrzéséért és fejlesztéséért felelősséget érző magatartást kívánja a továbbiakban erősíteni. A kezdeményezés tehát része kell, hogy legyen a többi pontban megfogalmazott célkitűzések megvalósításának is. A programsorozat tervezésekor keresnünk kell azokat a pontokat, amelyek erősíthetik a többi kulturális terület érdekérvényesítését is, ugyanakkor a 12 pont más tételeinek megvalósítása során gondolni kell a könyvtárak, s ezzel együtt a könyvtárhasználók helyzetének javítására is.

A közkönyvtárak éve programsorozat első megfogalmazására ez év júniusában került sor. Az eltelt idő alatt több szakmai fórum észrevételét és javaslatait kaptuk meg, az alábbi tervezet mindezek összesítése. A rendelkezésre álló keretösszeg alapján szükséges a javaslat rangsorolása és véglegesítése. Ehhez – és a részletes ütemterv kidolgozásához – előkészítő bizottságot hoztunk létre, melynek tagjai reprezentálják a könyvtárak különböző szintjeit és típusait.

Az eredeti elképzelés még „kölcsonkönyvtárakra” kívánta felhívni a figyelmet. Ezt a szóhasználatot – a szakma kérésére – közkönyvtárakra módosítottuk. Szükséges azonban tisztázni: a tervezett támogatás és figyelemfelhívás a közkönyvtárak közül most elsősorban az önkormányzati fenntartású közművelődési

könyvtárakra vonatkozik. Ez a könyvtártípus ugyanis az utóbbi években kimaradt minden központi fejlesztési lehetőségéből, s az önkormányzati törvény megjelenése óta a fenntartók sem a jogszabályi háttér, sem az anyagi színtentartás oldaláról nem kaptak támogatást. Pedig egyrészt e sokezer könyvtár a lakosság részére rendelkezésre álló, kultúra és tudás-elsajátítást lehetővé tevő infrastruktúrák legnagyobbika, másrészt e könyvtárak állománya a nemzeti vagyon része, s így mindannyiunk érdeke, hogy ezek működőképessége megmaradjon és állományuk gyarapodjon. A fentiek figyelembe vételével – tiszteletben tartva az önkormányzatok önállóságát – szükségesnek látjuk a fenntartói felelősség és a központi támogatási lehetőségek egymást erősítő jellegét – s így általában a működési feltételeket – javítani.

A koncepció szerint a kezdeményezés kapcsolódik az „Összefogás a könyvtárakért” könyvtárszakmai programsorozathoz, mely 1995. október 9–15 között zajlik le. Ennek megnyitóján lehet nyilvánosságra hozni főbb célkitűzéseinket is, melyek alapeszméjét a következőképpen lehet összefoglalni.

Az egyhetes akció felhívja a figyelmet a könyvtárügy nehéz helyzetére. Az egész éves kezdeményezés kiegészítő finanszírozási elemekkel és átgondolt fejlesztéssel növelni kívánja a fenntartók elkötelezettségét könyvtáraink iránt s ugyanakkor figyelemfelkeltő rendezvények során, valamint publikációkban tárja fel a könyvtárak és könyvtárhasználat egész életre s az élet számos színterére gyakorolt, nélkülözhetetlen hatását és jelentőségét. A gondolatmenetet kívánjuk egy mottóban összefogni az alábbiak szerint:

„Könyvtár egy hétre –
könyvtár egy évre –
könyvtár egy életre”

A kezdeményezés lebonyolítása két – egyaránt fontos – területet érint:

1. Szakmai fejlesztések
2. Rendezvények, figyelemfelkeltés, a könyvtárhasználók és fenntartók aktivizálása

1. Szakmai fejlesztések

1. a könyvtárak beszerzési kereteinek támogatása

a. Kiegészítő támogatás: A támogatást célszerű – azonos elvek szerint – minden dokumentumtípusra és minden településre egyaránt kiterjeszteni mintegy 25%-os arányban. (Budapest kivételével: ekkora támogatás itt önmagában a keret döntő részét emészténé fel, ezért a főváros esetében javasoljuk a lakosság-arányos támogatást, vagyis a budapesti könyvtári hálózat 4 megye nagyságrendnyi átlagtámogatást kapna meg.) Ennek kivitelezésére azt a megoldást javasoljuk követni, amelyik a fenntartó előtt a leginkább megjelenve láttatja az összefüggést a saját ráfordítás és a kiegészítő támogatás között, tehát a támogatást a fenntartó önkormányzatokon keresztül – megnevezéssel – juttatni el a könyvtárakhoz.

A támogatás bázisadatai a könyvtárak költségvetéséből és egyéb forrásból biztosított beszerzési keretei (kivéve az állománygyarapítási célokat szolgáló pályázaton elnyert támogatást). A támogatáshoz jutást lehetővé kell tenni azon könyvtárak számára is, akiknek fenntartói az 1995. év során nem biztosítottak fedezetet dokumentumok beszerzésére. Ehhez az önkormányzat képviselő-testületének határozatában rögzített szándéknyilatkozat alapján juthatnak hozzá, amely tartalmazza az 1996-ra biztosítandó forrást.

b. Érdekeltségnövelő támogatás: Pályázati lehetőség megteremtése azon önkormányzatok részére, akik az 1996. évre (az 1995. évhez viszonyítva) jelentősen emelik könyvtárunk beszerzési keretét. Támogatás: azok számára, akik a legnagyobb arányban (%-ban) emelték a beszerzési keretet (a keretösszeg erejéig).

A pályázatot még ez év novemberében meg kell hirdetni, hiszen ekkor kezdődik el az intézmények költségvetésének összeállítása. A pályázatról már tájékoztatást is adhatnánk 1996. január 22-én, A Magyar Kultúra Napján, amikor is – terveink szerint – országosan meghirdetjük az akcióévét. A támogatások átadására ünnepélyes keretek között márciusban kerülhet sor.

2. Könyvtárak gépesítése

A beszerzési kereteken kívül leginkább a könyvtárak számítógépesítését kellene segítenünk. „Első körben” célszerű a megyei könyvtárakkal és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral számolnunk, hiszen a határvonal meghúzása nélkül parttalaná válhat az igények listája. A keretből azonban fel kell tárnai a települési szintű igényeket is, hogy az országos hálózat megvalósítása lépcsőzetesen, több évre tervezhető legyen.

Szeptemberi felmérésünk szerint a megyei könyvtárak most átlagban kb. 13-15 PC-vel rendelkeznek. A legellátatlanabb Fejér, Komárom, Nógrád, Pest és Tolna megye. Többségükben van lokális hálózat (nincs Fejér, Tolna és Pest megyében), megfelelőnek mondható a CD-ROM leolvasókkal ellátott gépek száma, viszont kevés a multimédia kezelésére is alkalmas gép. A meglévő gépparkhoz viszonyítva is elenyésző az olvasók számára rendelkezésre álló számítógép (18 a 251-ből). Az elmúlt hónapok során jelentős előrelépés történt az országos, X.25-ös adatátviteli hálózathoz való csatlakozás terén: Nógrád és Tolna csatlakozását kellene még segítenünk. A könyvtárak tervei szerint országosan 574 számítógépes végpontot kellene kialakítani a megyei könyvtárakban (ebből 202-t használhatnának az olvasók). E könyvtárak állománya és szolgáltatási köre előbb-utóbb megköveteli majd a PC-k fölötti nagygépek alkalmazását. Eddig 8 könyvtár tudott beszerezni 1-1 SUN, vagy DEC gépet. (A SUN gépeket forgalmazó Dataware Kft. a közkönyvtárak éve alkalmából szívesen árulna kedvezményesen gépeket – erről tájékoztatót küld –, s cserébe természetesen reklám-lehetőséget vár. Igyekszünk „begyűjteni” minél több, ehhez hasonló ajánlatot.)

A megyei könyvtárak mellett természetesen lehetőséget kell teremteni a számítógépes fejlesztésre azoknak a városi és községi, valamint fővárosi kerületi könyvtáraknak is, akik konkrét, megfelelő programmal és ezt megvalósítani képes szakemberekkel rendelkeznek. Előnyt élvezhetnek azok a pályázók, akik te-

rületi-térségi fejlesztési koncepciókat dolgoznak ki, melynek során több könyvtár együttműködésével hoznak létre adatbázisokat, ill. lehetővé teszik egymás adatbázisainak elérését, s mindezt az Országos Szakirodalmi Információs Rendszerrel kompatibilis formában valósítják meg. Ehhez támogatandónak tartjuk az egyes könyvtári munkafolyamatok végzésére alkalmas, ill. integrált könyvtári szoftverek fejlesztését és alkalmazását is.

Javasoljuk, hogy – a keretösszeg rögzítése után – a gépesítés támogatásának elosztására külön bizottság alakuljon, amely vizsgálja meg hozzáértően a könyvtárak igényeivel együtt közölt összegeket, illetve alakítson ki koncepciót olyan fejlesztésekre, amely a fenntartókat is elkötelezi az előrelépés mellett.

3. Hátrányos helyzetű olvasók szolgálatának támogatása

Hagyományosan kialakult feladatai közé tartozik minden közművelődési könyvtárnak a szociálisan vagy egészségi állapotuk miatt hátrányos olvasók kiszolgálása. Ennek keretében végzik a „Könyvet házhoz” tevékenységet, vagy gyűjtik pl. a hangzó könyveket stb. Pályázati kiírás alapján e tevékenységek fejlesztésére kapnának támogatást. Ide tartoznak az országosan hátrányos helyzetűnek minősített kistelepülések lakói is. Szükségesnek látjuk a falugondnokok bevonását is e feladatok ellátásához. A javasolt keretösszeg megvitatandó.

4. Központi szolgáltatások fejlesztése

A közművelődési könyvtárak részei a nemzeti könyvtári és informatikai rendszernek. Működésük során közvetítik a nemzeti könyvtár és az országos feladatkörű szakkönyvtárak szolgáltatásait is. A központi szolgáltatások közül most az alábbiakat javasoljuk fejleszteni:

a. A Magyar Nemzeti Bibliográfia retrospektív konverziója

Az MNB 1976-tól elérhető CD-ROM-on. Az ezt megelőző időszak konverztálását lassan több, mint egy évtizede tervezi a nemzeti könyvtár. A munka elkezdéséhez jelentős támogatásra lenne szükség, melyet fel kell mérni és ki kell dolgozni. A könyvtárak számára gondot okoz a kurrens anyag megvásárlása is, hiszen a nemzeti könyvtárnak költségvetési fedezete csak a szellemi tevékenység végzésére van, ennek a különböző formátumban való hozzáférés költségeit az igénybe vevő könyvtárakra kell hárítsa. Fontos lenne pedig, hogy az MNB – tájékoztatási segédeszközként – valamennyi könyvtárban elérhető legyen. Támogatással lehetővé kellene tenni, hogy a könyvtárak kedvezményes áron juthassanak hozzá az MNB CD-ROM-hoz.

b. Könyvtárközi kölcsönzés

A könyvtárak drágulása maga után vonta a könyvtárközi kölcsönzés folyamatának megtorpanását is. A nagy könyvtárak is egyre kevesebb példányszámban képesek beszerezni alapvető műveket, s ha be is szerzik, egyre nehezkesebben tesznek eleget a könyvtárközi kéréseknek. Keretösszeget javasolunk azon könyv-

táruk támogatására, akik az 1994–95–96. év során a legtöbb könyvtárközi kölcsönzést teljesítették.

c. Jogtiszta szoftverek vásárlásának elősegítése

A könyvtárak többsége a Microsoft által forgalmazott segédprogramokat, szöveg- és kiadványszerkesztőket alkalmazza. Nemrégiben az MKM felsőoktatási és közoktatási területe aláírta az ún. MASTER/SELECT szerződést, melynek keretében az intézmények 90%-os árkedvezménnyel vásárolhatnak szoftvereket. Ezt a kedvezményeket lehetőséget szeretnénk megteremteni közkönyvtáraink számára is. Az NIIF Koordinációs Iroda becslése szerint ennek költségigénye: 30 millió forint.

II. Rendezvények az olvasók és fenntartók figyelmének felkeltésére

A kedvezményezés szakmai fejlesztései több – az olvasók és a fenntartók számára is – látványos előrelépést biztosítanak. Szükséges azonban egy részletesen kidolgozott országos rendezvénynaptár összeállítása, amely a központi és a helyi eseményeket egyaránt tartalmazza. Ehhez az 1996. évi rendezvények számbavétele folyamatban van. Megkértük a Magyar Televízió jelenleg rendelkezésre álló, könyvtárakról szóló filmjeinek listáját.

E témakörben pályázati lehetőséget kell kidolgozni az alábbi két területen:

a. Pályázat a „Könyvtárpártoló Önkormányzat” cím elnyerésére

Azon önkormányzatokat díjaznánk – 3–2–1 millió forintos fejlesztési visszaforgatásra szánt összeggel –, melyek az 1996. év során az egy lakosra jutó legmagasabb összeggel fejlesztették könyvtárukat (önerős beruházások, felújítások, dologi kiadások növelése). A díjak átadására még 1996-ban kerüljön sor, és a pályázatot még ez év novemberében meg kell hirdetni (a beszerzési keretek támogatásával együtt). Szükséges keretösszeg: 6 millió forint.

Az ünnepélyes eredményhirdetéssel párhuzamosan a Magyar Televízió bemutatná a nyertes önkormányzatok könyvtárait.

b. Olvasók számára szervezett rendezvények

Szintén hagyományos tevékenysége a könyvtáraknak a különböző olvasótáborok, író-olvasó találkozók, ismeretterjesztő és művészeti előadások, kiállítások, a nemzeti és község/városi ünnepekhez kapcsolódó rendezvények (vetélkedők, helyismereti kutatások stb.). Mindezek kapcsán a könyvtár a hagyományos kölcsönkönyvtár szerepkör helyett a helyi közélet alakító tényezőjévé válik. E tevékenységek éppúgy feladataik közé tartoznak, mint a naprakészen épített katalógus, vagy a dokumentumok kölcsönzése, hiszen ezekkel együtt válnak a kultúra-közvetítés alapintézményévé. Ezért e tevékenységek támogatására külön keretösszeget javaslunk.

A fenti program-sorozat elképzelhetően jól átgondolt, megfelelő színvona-

Ion végzett propaganda nélkül. Embléma, plakátok, könyvtár-ismertető és dokumentáló (a rendezvényekről tudósítók, könyvtárosok és könyvtárhasználók bemutatása stb.) filmek, rádióműsorok, esetleg tematikus folyóiratszámok stb. készítésére is javasunk elkülöníteni összeget.

Az egész éves munka lebonyolításának személyi és infrastrukturális feltételeit ugyancsak ki kell dolgozni, melyet az előkészítő bizottsággal együtt kívánunk megtenni. A lebonyolítás minimális költségvonzata hasonló léptékű pályázati munkák esetében a teljes keret mintegy 8%-a.

dr. Striker Sándor

Ment-e a világ által a könyvtár elébb?

*Jubileumi beszélgetés
dr. Ambrus Zoltán igazgatóval*

– *Vörösmarty kérdését „Ment-e a könyvek által a világ elébb” ma így kell feltennünk: ment-e a világ által a könyvtár elébb? Pontosabban ez a könyvtár, – ez a megyei könyvtár, amelynek tíz évvel ez előtti megnyitásakor a csodájára jártak, – meg tud-e felelni a jelentősen átalakult, megváltozott igényeknek?*

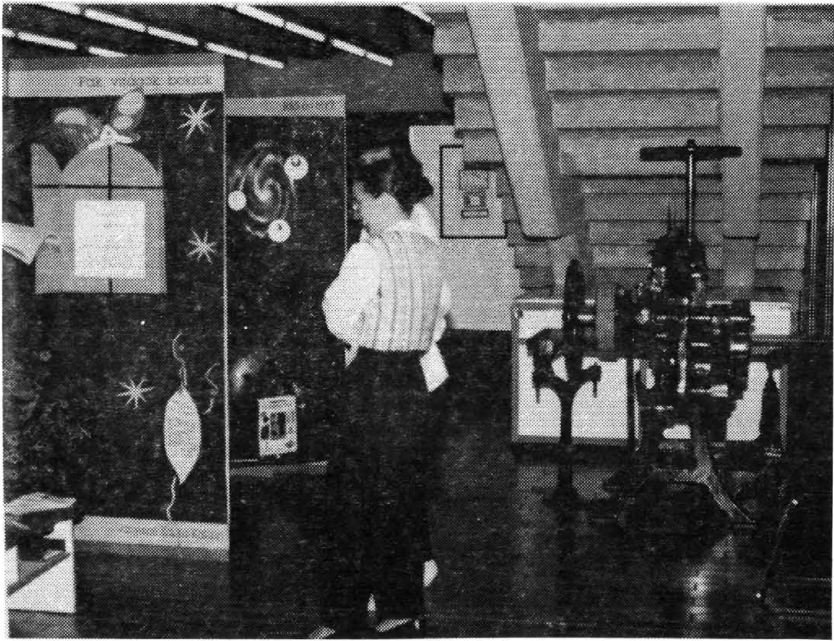
Erről beszélgettünk dr. Ambrus Zoltán igazgatóval, akinek megbízatása egyidős az új megyei könyvtárral. Kérdezhetnénk úgy is: mitől megyei ez a könyvtár, van-e ennek a rangnak még létjogosultsága most, hogy önállóak a települések s így a könyvtáraik is, vagy csak azért nevezzük, nevezhetjük megyeinek, mert a megyei önkormányzat pénzből működtetik?

– *Mi úgy fogalmazunk, hogy a békéscsabai megyei könyvtár attól megyei, hogy könyvtárügyekben kisugárzása van a megyére. Tíz évvel ezelőtt ennek így még nem volt jelentősége. Akkor még éltek és hatottak az ún. fejlett szocialista társadalom idevonatkozó tézisei, a könyvtári hálózat még élő dolog volt, ami azt feltételezte, hogy van egy megyei könyvtár, amely a megyében a legfejlettebb, ezért alapvetően befolyásolja a vidéki, a kisebb könyvtárak munkáját; segíti, támogatja, de kritizálja is őket, és hat a fenntartóra.*

Mindezen tételek kiüresedésének a tíz éve volt az elmúlt évtized. A települések önállósodásával bebizonyosodott, hogy a feladatok helyben megoldhatók, nem kell ebbe a folyamatba központilag beleszólni, sem abba, hogy az adott falu milyen könyvtárat igényel.

Mindebben lehet tanácsokat adni, ami természetesen már csak egy gyenge összekötő szál a korábbi kötelékekhez képest. Az is bebizonyosodott, hogy ezeken a településeken ugyanolyan felkészültségű, kapcsolatteremtő képességű kollegák dolgoznak, mint a megyei könyvtárban, ezért nincs is miért szemeltartanunk őket. Nekik kell olyan munkát végezniük, hogy azzal elfogadtassák magukat. Mindezek után, azt a kérdést, hogy mi a megyei könyvtár, másfelől kell megközelíteni.

Szerintünk ez az intézmény akkor válik megyeivé, ha ennek a régiónak a leg-

magasabb színvonalú és szintű könyvtári szolgáltatását nyújtja. Akkor válik a régió számára fontossá és vonzóvá, ha itt a legnagyobb a kínálat, ide jár a legtöbb folyóirat s mindez fontos kulturális, művelődési, sőt oktatási feladatok ellátását pótló funkciókkal is ötvöződik lévén, hogy a megyének nincs egyeteme, nincs nagy tudományos intézete, melyek körül lehetne egy komoly közgyűjtemény. Tehát ezt a szerepet is vállalni kell, még akkor is, ha nyilvánvaló, hogy a teljességre sosem lesz reményünk. De éppen ez a többlet az, amit a megyének meg kell finanszíroznia. Azt a többletet, amit ez a könyvtár egy városi könyvtárhoz képest szolgáltat és nem egyszerűen csak azt, hogy a békéscsabai megyei könyvtár olvasóinak egynegyede nem békéscsabai.

– *Melyek ezek a fontos kulturális, művelődési, sőt oktatási feladatok ellátását pótló funkciók?*

– Konkrét példákkal szolgálhatok. A Szegedről, Debrecenből hazajáró Békés megyei egyetemisták, főiskolások tömegesen rendezkedtek be arra, hogy péntek este kiviszik az elolvasandó könyveket, amelyekhez ott az egyetemi, főiskolai könyvtárakban már nem jutnak hozzá, és hétfő délután a szüleik hozzák vissza a kikölcsönzött köteteket. Ez is egy pótló, ez is egy megyei funkció és azon szolgáltatások része, amire másutt sem pénz, sem hely, sem ember nincs.

– *Ezzel azonban a könyvtár még egyáltalán nem lép ki hagyományos feladatainak, tevékenységének köréből, sőt...*

– Azt hiszem érdemes már itt a beszélgetés elején leszögezni, hogy a könyvtár könyvtár marad akkor is, amikor igazodik az őt körülvevő, meghatározó világhoz. Ez a megyei könyvtár ebben az igazodásban vállalt kezdeményező munkát a videokazetták gyűjtésével is, amit a megyének mind a 76 településen nem lehet megoldani pl. az összes kötelező olvasmányra kiterjesztve, még ha a videózás ma

már populárisabb is mint akkor volt, amikor mi elkezdtuk ezt a gyűjtőmunkát. Én azonban mindennek előtt a számítógépes információszolgáltatás megszervezését emelném ki.

Azt, hogy számítógépes cikkbibliográfia az ország száz periodikájának feldolgozásával folyamatosan a felhasználók rendelkezésére áll. A számítógépről szerző, település szerint minden cikk kikereshető, ami a rendszerváltás óta a megyéről megjelent. Ebből nemcsak a politikusoknak van hasznunk, merthogy ennek segítségével könnyen, gyorsan tájékozódhatnak, de nagyban elősegíti majd a kutatók munkáját is. A megyei lapokat különösen nagy alapossággal és szisztematikusan dolgoztuk fel. De lépünk a multimédia területén is, hiszen folyamatosan feladatunknak tekintjük, hogy a tájékoztatást segítő legkorszerűbb technikákat, módszereket elsők között népszerűsítsük, amíg az tömegesen hozzá nem férhető. Amikor 1986-ban bevezettük a számítógépes kölcsönzést másutt még ilyennel a polgár nemigen találkozhatott.

- *Ezt bármelyik városi könyvtár is megteheti, ha van pénze rá, legfeljebb kisebb léptékben és mennyiségben.*

- A könyvtárban a mennyiség is minőséget jelent. Négy-ötezer címet vásároltunk évente, ez már csaknem lefedi a magyar könyvkiadást. Amikor idekerültem a beszerzett példányszám 10 ezer felett volt és bizony kissé megijedtem attól, hogy egyszer csak a piaci viszonyok zöld utat kaptak a könyvkiadás területén is. Az volt a rémálmom, hogy majd, amikor a könyvtár történetét kutatják, csak azt látják: a kezdetekben tízezer kötetet vettek itt egy évben, attól kezdve pedig, hogy Ambrus lett az igazgató már csak néhány ezret.

Nos, volt 236 ezer kötetünk, ma van 244 ezer a folyamatos törlés ellenére is. Eleinte nem kértünk beiratkozási díjat, ami ma 100 forint, és még mindig jelképes. Jött tudniillik egy jelentős változás: a szépirodalom veszített korábbi mindent meghatározó voltából s ezért a társadalmi igényeket követve a könyvtár is nagy ütemben kezdte gyűjteni a szakkönyveket, kézikönyveket. A népművelő-népnevelő bázisból a könyvtár forráshellyé alakult át feldolgozott tudás és információhalmaztárrá, megváltozott könyvtárosi attitűddel.

- *Ez utóbbin mit kell pontosan érteni?*

- A könyvtár nem szentély többé, a könyvtárosok nem tudós könyvtárosok, hanem olyan szakemberek, akiktől nem követelhető a szakmai megszállottság. Piaci feltételek között dolgozó, technikát értő munkavállalók, akik segítenek a könyvtár révén megteremteni az esélyegyenlőséget a kulturálódásban, ami felfogható a hagyományos szerep továbbviteleként is. Ennek következtében a változásokkal együtt sem veszítettünk embereket. Tíz évvel ezelőtt 8 ezer beiratkozottunk volt, ma a kulturális inaktivitás idején az ideérkező lapoknak köszönhetően is 15 ezren iratkoztak be, köztük a mi szociális misszióink alanyai, hasznos időtöltést kereső nyugdíjasok, állás és vállalkozásban megvalósítható ötletek után kutató, kertészeti könyveket forgató munkanélküliek – utóbbiak mintegy 10 százaléknyan vannak már beiratkozott olvasóink közt –, diákok, akik féláron vehetik igénybe az egyébként is alaposan kihasznált fénymásolóinkat.

Azelőtt egy-egy elhivatott könyvtáros szinte a szárnyai alá vette a „nyájás” olvasót, helyette akarta megoldani azt a feladatot, amihez az olvasó a könyvtárat segítségül hívta. De minden megváltozott: az emberek, a könyvtár, a világ. A könyvtárosok ma már olyan profi könyvtári munkavállalók, akik a használó-ol-

vasót az általa megfogalmazott igények alapján gyors, pontos és precíz kiszolgálásban részesítik.

– *Azt hiszem azonban, hogy a könyvtár életében, szerepében tíz év alatt bekövetkezett változásoknak nem ez a lényegük.*

– Előddömmel, *Lipták Pállal* foglalmaztuk meg, hogy itt egy olyan közösségi, kulturális intézményről van szó, amelynek középpontjában a könyvtár áll. A változások időszakában, 1986-tól 1988-ig, amikor a sajtóban még nem jelentkeztek olyan nyíltan az ellenzéki vélemények, ebben a házban, ebben az intézményben a kor meghatározó értelmiségi személyiségei tartottak előadásokat: Kéri László, Bihari Mihály, Lengyel László, Petsching Mária Zita. Ez az intézmény a lehetőségeit tekintve mindig több volt, mint egy könyvtár, s mi ezekkel a lehetőségekkel igyekeztünk is élni.

A következő tíz év megalapozása-megfogalmazása most folyik. Annyi már világos és egyértelmű, hogy a jövőben az egyetemisták, a főiskolások igényeinek kell mind jobban megfelelnünk!

– *Ennyire meghatározó a számuk a könyvtár olvasóközönségében?*

– Nem erről van szó egészen, hanem arról a törekvésről, hogy a békéscsabai megyei könyvtár ne csak közkönyvtárként, hanem gyűjteménye alakításakor főiskolai, könyvtárként szerepeljen a továbbiakban. Hiszen az intézményünk a csabai főiskolával együttműködésben akár főiskolai könyvtár is lehetne, s ezt meg is céloztuk, mert így egy stabil és igényes olvasói körre lehet építeni a kapcsolódó információ szolgáltatással együtt. Az épület átalakítása a tervező-építővel ennek jegyében indul. Összekötjük számítógépen a két intézményt, így a könyvtár ott, a főiskolán is hozzáférhetővé válik, s ezt a tanszékeken munkakönyvtárak egészítik majd ki.

A főiskola kezdetben tanítókat képzett, mostmár üzemgazdászokat, de rövidesen igazgatási menedzsereket is, és távoktatást valósít meg a határon túli magyarok részére. Mindennek óriási az információigénye. A két intézmény szakkönyvvállománya legalább 40 százalékban fedi egymást. Az együttműködéssel célirányosan lehet a pénzeket felhasználni. Aztán erre a rendszerre az összes középiskola is rákapcsolódhat, de akár a szerkesztőségek, vagy az önkormányzatok, a civil társadalom – egy szóval mindenki, akinek könyvtári háttér kell a saját könyvtára mellé.

– *Arról volt szó, hogy a hagyományos művelődés köréből, az irodalomcentrikus ságból a könyvtár az igények megváltozását tudomásul véve maga is kilépett. Az eddig elmondottakból azonban ez nem tűnik ki.*

– Igen, mert még nem beszéltem a vállalkozókkal és a gazdasági élet szereplőivel kialakítandó kapcsolatainkról. Azt a stratégiát követjük, amit az angol-szász könyvtár, hogy tudniillik a könyvtár eredendően információbázis. Ide kell telepíteni a gazdasági információkat és az információszolgálatot mint szolgáltatást. Ezért kötöttünk a köztestületi gazdasági kamarákkal együttműködési megállapodást akár csak az Intereurópa Bankkal és a Vállalkozás Fejlesztési Alapítvánnyal, de szóba jöhet minden olyan más szervezet is, amely abban érdekelt, hogy minél gyorsabban terjedjen el a megfelelő vállalkozási kultúra.

A könyvtár nemcsak a napi aktuális információt képes a vállalkozónak szolgáltatni, hanem szakkönyveivel többek között a tudnivalóknak azt a teljes halmazát, amely nem nélkülözhető egy-egy vállalkozás indításának a megalapozá-

sakor. Ebben így előrelépni nem egyszerűen csak szakmai érdeke a kamaráknak, de az együttműködéssel még gazdaságos feladat megoldást is jelent. A tárgyalások igen előrehaladtak és a tíz éves évforduló kitűnő alkalom az együttműködési megállapodás ünnepélyes aláírására. Mindehhez azután kapcsolódhatnak a már kialakult olyan együttműködések is, mint amelyeknek keretében megjelenik a kamarák meg a Békés Megyei Nap közös lapja, hiszen a Kamara Tárlat rendszeresen közölheti ennek a könyvtári info-bázisnak aktuális adatait.

– *Hogyan tovább?*

– A könyvtár részben funkcionálisan kapcsolódó tevékenységekkel bővítheti szolgáltatásait. Részben úgy, hogy kilép a piacra. 13-14 millió volt, ma 60 millió (a bér bruttósisítás után) az évi költségvetés, aminek 75 százaléka bérjellegű. Négy és fél millió a saját bevétel. Saját bevételeinknek megvan az az előnye, hogy azok visszaforgathatók tevékenység fejlesztésére. Volt ennek a könyvtárnak egy igen jól felszerelt nyomdája, amely a párját ritkította, s amely országosan is figyelmet keltett kiadványaival. Kultúrmissziót töltött be.

Lipták Pál legszebb és egyben legterhesebb örökségeként itt Illyés Gyulától napjaink legbecesebb szerzőiig jelentek meg exkluzív kötetek a 70-es évek elejétől. Ezt a műhelyt az adott helyzet – Lipták Pál személye, a Kner nyomda készsége, Fodor András segítsége és nem utolsósorban az akkori felemás gazdasági viszonyokban járható külön ösvények „rendszere” – hívta életre. A piaci viszonyok megjelentével azonban a korábbi módon a kiadványok sorsát már nem lehetett rendezni, ráadásul a nyomda a könyvtár költségvetéséből akkora összeget kötött le rendszeresen, ami ugyancsak nem volt tartható. Bérleti szerződéshez folyamodtunk, mint ahogy a helyiségeink egy részét is ki kellett adnunk (biztosító, ügyvédi iroda, utazási iroda, fordító iroda, kiadványszerkesztő és előkészítő szolgáltatás, könyvesbolt, antikvárium stb) de mindez soha nem növelhető olyan mértékben, hogy az alaptévékenységet elsorvassa, vagy lerombolja a presztízszünket. Mindenesetre most, hogy már nincs ajándékpapír, társadalmi munka, s főleg pénz, mégis gondolkodni kell azon, hogy miképp teremthető meg a megyében közreműködésünkkel az itt élő, innen elszármazott, de továbbra is ide kötődő alkotók rendszeres publikálási lehetősége, mondjuk, ha másként nem, piackomform civil összefogás révén.

– *Ha már kiadványokról beszélünk, kevés a megyei könyvtár által menedzselte és gondozott hely- és irodalomtörténeti kiadvány, hiányzik egy megyei ki kicsoda, amit szintén gondolhatna a megyei könyvtár.*

– Ez a munka pénz és személyfüggő. Volt itt egy munkatársi gárda, amely erre nem vállalkozott, de az új sem ilyen összetételű. Azon felül a mai napig nem tisztázott, hogy melyik intézmény mivel foglalkozzon e tekintetben. Elkezdődött egy ehhez hasonló munka Orosházában, most miért csináljuk ilyet párhuzamosan. Azt hiszem a mi feladatunk sokkal inkább a feltárás, semmint a kész könyv. De itt van a Békés megyei fejek című kiadvány, ami valamikor a húszas években jelent meg, most ezt fejlesztjük tovább adatbázis-szemléletűen.

Elkezdődtek fontos bibliográfiai munkálatok: az Új Auróra repertóriumán dolgozunk, mert lett légyen bármilyen is a megítélése; ennek a folyóiratnak másfél évtizede mégis csak kultúrtörténeti jelentőségű korlenyomat. Békéscsaba jeles személyiségei címmel 75 olyan polgárt mutatunk be, akiknek valamilyen hatásuk volt a városra. Előkészületben van Békés megye sajtóbibliográfiájának má-

sodik kötete. Dolgozunk Csaba helyismereti irodalmának számítógépes katalógusán. A tíz éves évforduló alkalmából a Tevan Könyvkiadóval közösen terveztünk kiadni egy középiskolás olvasókönyvet segédletül a megye irodalmáról szóló érettségi tételhez (Gyóni, Darvas, Hegyesi, Féja, Ladányi, Sinka, Simonyi, Szabó Pál, Simai, Dér, Ja-Oz Qest, Itamar, Krasznahorkai László, Endrődi Szabó Ernő, Határ Győző, Gergely Ágnes, Pardi Anna, Sarusi, Kőváry E., Kántor Zsolt, Banner Zoltán) bibliográfiával, életrajzzal, alkotásokkal. Végzünk egy számítógépes lexikonpótló tevékenységet is.

– *Feltehetően ezeknek is mind van költségvetésük, miképp lehet mindezt fedezni?*

– Az az igazság, hogy mi nem kutatunk szponzorok után. Ide egyébként is kevés 2-300 ezer forint, a vállalkozók 20-30 ezre. Ez egy folyamatos üzem, olyan partnerek kellene, akik maguk is jól járnak velünk, s nem kultúrátámogató gesztussal szegődnek mellénk csak azért, mert az adójukból esetleg levonhatják, amit ideadnak. Olyan partnereket keresünk – lásd a főiskolát, a kamarákat –, akikkel mi kölcsönösen minősítjük is egymást.

– *Azzal a kérdéssel kezdtük ezt a beszélgetést, hogy mitől megyei a megyei könyvtár. Az elmondottakhoz hozzátehetjük azt is, hogy Békés megyében, ebben a nemzetiségi által lakott régióban a megyei könyvtárnak mindeneken túl volt s talán még van is és lesz is egy többlet küldetése.*

– Ebben a kérdésben mi kettős szempontot vettünk figyelembe. Igyekeztünk a realitáshoz igazodni a kirakatpolitika helyett. Ezzel együtt is sikerült megfelelően megalapoznunk a szlovák könyvtári ellátást. Szlovák referensünk 16 település könyvtárát gondolja. Az újkeletűen kialakult rossz gyakorlaton, amikor is a Matica slovenská ömlesztette ide a könyveket, olykor az első kötetes cseh költők munkáit, mi nemrég fordítottunk. Kimegyünk Pozsonyba és Érsekújvárra, ott összeválogatjuk, ami kell, ezt nekünk ott megveszik, mi meg itt az ott hiányzó magyar nyelvű könyveket szerezzük be, azután cserélünk. Ebből természetesen célirányos állományépítés nem várható, ezért nekünk a kisebbségi önkormányzatokkal kell együttműködnünk. Ők fogalmazzák meg az igényeket, mi segítünk a lebonyolításban és feldolgozásban. Az viszont szakmai szempontból nagyon nem lenne jó, ha településeinken a kisebbségi önkormányzatok a maguk székházaiba telepítenék a nemzetiségi könyvtárat s az ezáltal el lenne zárva a nagyközönségtől, szerencsésebb, ha mindenki rendszeresen találkozik a közkönyvtárakban ezekkel a könyvekkel. Ez az egyik, a másik meg a határon túli magyarok támogatása továbbképzések szervezésével, amiért cserébe ők az ottani magyar nyelvű dokumentumokkal látnak el bennünket. Vagyis summázva a dolgokat én azt hiszem kimondhatjuk: igen, ment a könyvtár a világ által elébb ez alatt a tíz év alatt is!

– *Csatlakozom.*

Kőváry E. Péter